

Patrik Vankrunkelsven

Een links-liberale vu: kiezen tussen pleinvrees of herkenbaarheid?

1. vu, geen pleinvrees a.u.b.

Het debat dat via het colloquium en dit boek wordt geopend, zorgde en zorgt in de partij voor enige zenuwachtigheid. Zowel de termen 'links' als 'liberalisme' zouden kiezers wel eens kunnen afschrikken. Deze redenering is niet helemaal onterecht: de kiezers van de Volksunie – en ook wel van vu&id – cirkelen rond het centrum. Recent onderzoek bevestigt dit: de vu-kiezer beantwoordt het best aan het label 'centrum'. En dit beantwoordt wonderwel aan wat lange tijd de bedoeling was: de partij moest geprofileerd worden rond de communautaire thema's en op het sociaal-economische terrein zich zo neutraal mogelijk opstellen om geen kiezers af te schrikken. Deze strategie lukte, zolang de aantrekkingskracht van de communautaire thema's sterk was. Vooral frustratiegevoelens zorgden inderdaad, tot 1971, voor een stijgende aantrekkingskracht van de vu. Denken we maar aan 'Leuven Vlaams', de ondervertegenwoordiging van Vlamingen op alle belangrijke maatschappelijke terreinen, van leger tot administratie, en het gebrek aan werk in eigen streek. Na de 18% van toen gingen de resultaten stelselmatig achteruit.

Daar zijn verschillende verklaringen voor te vinden. Voor de hand liggend is in elk geval dat de klassieke frustratiegevoelens

Patrik Vankrunkelsven

waaruit nationalismen vaak populariteit puren, afzwakken. Vandaag studeren Vlamingen niet alleen in hun eigen taal, maar ook overal in Europa. Vlaamse ondernemers doen het goed in binnen- en buitenland en in banken en administratie boeren Vlamingen evengoed als Walen. We hebben een eigen parlement en regering, we zijn een van de welvarendste regio's in de wereld. Het laatste wat een partij, die een geschat potentieel heeft van 7%, moet doen is zich terugtrekken rond haar communautaire kroonjuwelen, die minder en minder het gedrag van kiezers bepalen. Of bang afwachten in een apathisch immobilisme. Of wollig taalgebruik hanteren om toch maar op geen enkele lange teen te staan. En ergo, om ook geen enkel hart te beroeren.

Waarom moet links liberalisme ons niet afschrikken?

- a. Even surfen op het internet leert al snel dat de *liberal left* in de westerse wereld helemaal geen kleintje is. Ook Bill Clinton en Al Gore en hun democraten noemen zich ongegeneerd zo. De president van de Verenigde Staten noemt zich links-liberaal en de kleinste partij van Vlaanderen davert op haar fundamenten als een colloquium over dat thema wordt gepland. Natuurlijk gebeurt de interpretatie van de begrippen links en liberaal sterk in functie van de context van het land. Aan de twee kanten van de oceaan is dat al erg verschillend. Maar ook hier in Europa wordt de term gebezigd, al was het maar, zoals in Nederland d66 tegenover de vvd, om zich te onderscheiden van rechtseren liberalen. Als we in België hetzelfde willen doen moet de beweging zich nog scherper profileren, omdat de vld een minder conservatieve koers vaart dan de vvd.
- b. Het tijdsklimaat verandert. De bevolking staat meer dan ooit open voor vernieuwing in het Vlaamse politieke landschap. De slogan 'De wereld ons dorp' wordt nu pas echt gerealiseerd, via het internet en reizen. De multiculturele samenleving is, of

Een links-liberale vu

- men het goedvindt of niet, een realiteit. De vraag naar de kwaliteit van het leven – denken we maar aan de problematiek van de onthaasting – is vandaag hét thema dat mensen bezighoudt.
- c. De pendel zwaait terug weg van ‘materieel individualisme’ en ‘in de pas’ naar ‘geëngageerd en geëmancipeerd-ontvoogd-kritisch’. Tenminste, zo voel ik het aan als ik in debat treed met studenten.
  - d. Last but not least. Democratie heeft nood aan debat, controverse, polemieken. Laten we ons in slaap wiegen door de nieuwe gemeenplaats van ‘het einde van de ideologieën is realiteit’? Begeven we ons allemaal op de derde weg van Blair? Moeten alle partijen naar de grote consensus toegroeien? Vast en zeker niet. Wij moeten ons, om dit debat te kunnen voeren, niet eens forceren, alleen onze eigen ideeën afstoffen, ze durven tonen en verdedigen.

2. Maatschappelijk profiel: de ‘queeste’ van de vu

De vu wordt zowel een federalistische als nationalistische partij genoemd. Kunnen we daar een partij op bouwen?

Nationalisme: een voldoende leidraad?

Ik wil het niet hebben over de vele inhouden die aan dit begrip gegeven kunnen worden. Dit is misschien voor alle ideologieën het geval (liberalisme, socialisme, ...). Maar door de slechte voorbeelden uit het buitenland zijn er vele slechte interpretaties mogelijk. Paul Van Grembergen zei onlangs nog: ‘Als ik in het buitenland zeg dat ik nationalist ben moet ik steeds zwaar gaan corrigeren en duiden.’ Maar ook in het binnenland is onze visie op nationalisme zwaar vertroebeld door het Blok. We gebruiken dezelfde symbolen. Ik huiver, of beter: het doet pijn, als ik deze

Patrik Vankrunkelsven

lieden met onze vlag zie zwaaien, ons lied hoor zingen. Welke confusie moet dit niet veroorzaken bij een gewone burger?

Wat het voor ons betekent, is duidelijk. Zelfbestuur voor Vlaanderen. Belang van identiteit (Vlaming zijn om Europeeër te worden). Rijkdom van verscheidenheid van culturen. Internationisme en solidariteit. Geen superioriteit, maar respect voor de andere. Open voor andere invloeden. Niet egoïstisch maar genereus.

In het kader van de maatschappelijke ordening is dit nationalisme zeker niet zonder belang. Het is een nuttig (noodzakelijk) kader waarbinnen we een zekere gemeenschapszin kunnen realiseren: de basis, een voorwaarde voor interne solidariteit, sociale zekerheid. Maar onvoldoende om een leidraad te zijn om deze samenleving te gaan ordenen: economie, ecologie, levensbeschouwelijke vraagstukken, ethiek, democratische inspraak, ...

Had de partij geen maatschappelijk profiel?

Dat er geen consensus over bestond is duidelijk: van Daniël De Coninck tot Karel Dillen, van Nelly Maes tot Wim Jorissen, van Bert Anciaux tot Herman Candries. Extreme, onverzoenlijke maatschappelijke tendensen waren aanwezig. Ik moet ze niet omschrijven. De tegenstellingen waren vaak groter dan buitenstaanders konden vermoeden.

Een oppervlakkige analyse zou kunnen doen besluiten: deze verschillende maatschappelijke opvattingen konden in één partij gedijen omdat één cement, één streven dit amalgaam samenhiel: het streven naar zelfbestuur. Een bepaalde strekking in de partij stelde dat dat moest kunnen en zei dit ook onverbloemd: zodra het Vlaamse zelfbestuur gerealiseerd was kon de partij zich ontbinden.

Niettemin waren er toch nog andere min of meer maatschappelijke punten van overeenkomst: ongebondenheid, non-confor-

Een links-liberale vu

misme, (al dan niet paternalistische) sociale bewogenheid, aversie van macht of machtsuitoefening, een gezonde dosis argwaan tegenover 'het gezag', republikeins, actiebereid, ...

Een vroegere poging tot synthese

Een van de grote denkers van de partij, Hugo Schiltz, wilde de partij, weg van de omschrijving 'zweppartij', eerder laten uitgroeien tot een beleidspartij. Enig maatschappelijk profiel was daartoe noodzakelijk. Om zo weinig mogelijk nationalisten af te stoten, en ook omwille van de aard van het electoraat, kwam de vierde weg toen uit op een niet-confessioneel solidarisme. Dit solidarisme onderscheidde zich van de cvp door totaal los te staan van een geloofsovertuiging en van het zogenaamde middenveld (vakbonden, mutualiteiten). Dat moest de partij toelaten meer beweeglijk nieuwe evoluties, vooral op immaterieel vlak (ecologie, pacifisme), in de samenleving op te pikken. Dit concept werd echter niet echt uitgedragen door onze mandatarissen en was misschien te weinig onderscheiden van de cvp, die de band met de kerk toch wat vierde.

Het echte profiel: dat van de congressen

Als we naar het programma van de vu kijken zoals het geschreven werd door de vele congressen, studiedagen, acties, komen we ongeveer letterlijk uit op iets dat vandaag als inhoud wordt gegeven aan het links liberalisme. Hoe kon het zover komen? Progressievelingen in de partij vonden het steeds belangrijk om maatschappelijke standpunten in te nemen. De conservatieve vleugel vond dit minder belangrijk en 'duldde' dit proces. Het enige doel was immers zelfbestuur, de invulling van Vlaanderen zou later wel volgen. Het profiel van de congressen werd dan ook niet echt gedragen door de hele partij, werd minder sterk beklemtoond in

Patrik Vankrunkelsven

het politieke optreden, kwam vooral door individuele acties van parlementairen naar buiten en geraakte moeilijker in de media dan de communautaire thematiek (tot voldoening van de enen en ergernis van de anderen).

Wat staat er zoal in het programma?

1. De Volksunie is een emancipatorische partij. De partij staat voor de ontplooiing van Vlaanderen als natie (zelfbestuur, internationalisme), maar ook voor de ontplooiing van de individuele Vlamingen (belang van onderwijs: van 'studeren in eigen taal' tot Erasmusprojecten, van 'moeder aan de haard' tot recht op arbeid, van 'bevend onder de kansel' tot kritische burgers);
2. De Volksunie is radicaal democratisch: de partij staat voor besluitvorming dichtbij de burger, voor meer inspraak in de politiek én in andere takken van de samenleving (het bedrijf, het onderwijs, ...);
3. De Volksunie komt op voor een pluralistische samenleving (respect, ontzuiling);
4. De Volksunie staat voor gelijke kansen en gelijke rechten (sociale uitsluiting, toegang tot de informatiemaatschappij, vluchtelingenproblematiek, integratie van migranten, ontwikkelingssamenwerking, ...);
5. De Volksunie is pacifistisch (tegen kernwapens en wapenhandel, kritisch tegenover de nato);
6. De Volksunie is ecologisch (bnp-groeineurose versus kwalitatieve groei van welvaart; geen oppermachtige vrije markt, maar een economie met oog voor ecologische, sociale, culturele en ethische componenten);
7. De Volksunie is pragmatisch (wars van dogmatisme waarbij politieke redelijkheid boven ideologische zuiverheid wordt gesteld; de doelmatigheid van het politieke besluitvormingsproces bepaalt de keuze).

3. Inter-nationalistisch en links-liberaal

De Vlaamse poot: belangrijk maar aantrekkelijk?

De vu was en is de partij van het 'Vlaamse belang' en moet dat ook blijven. Dit lijkt me trouwens een enorm voordeel ten opzichte van d66 en de Britse Liberal Democrats. Het geeft ons een stam die zij wat missen en die andere politieke stromingen (klassiek liberalisme, socialisme, christen-democratie) ook wel hebben. Gebrek aan zo'n stam geeft aanleiding tot electorale instabiliteit. d66 ondervond dit. Kiezers die zich verwant voelen met zo'n stam zijn minder gevoelig voor wisselingen in politieke mode of economische conjunctuur.

De hamvraag is: groeit onze maatschappelijke vrucht aan deze nationalistische stam?

De communautaire aantrekkingskracht vermindert. We zijn ver verwijderd van de periode waarin het gevoel van Vlaams onrecht (achteruitstelling, seizoensarbeid in Wallonië, gebrek aan carrièremogelijkheden in leger en administratie) wervend was voor de partij. Die getergde Nederlandstalige inwoners van Noord-België bestaan niet meer. Vandaag voelt men zich Vlaming, is men een zelfbewuste inwoner van een van de meest welvarende regio's van Europa, heeft men niet alleen volwaardige universiteiten maar studeren jongeren evengoed aan buitenlandse universiteiten, heeft men een eigen rechtstreeks gekozen parlement met een herkenbare regering. Dat is een wereld van verschil. De gevoeligheid voor de nog reële communautaire problemen (onvoldoende slagkracht in het beleid, geen coherente bevoegdheden, ondoorzichtige geldstromen naar Wallonië, de positie van Vlamingen in Brussel en de rand) is sterk verminderd. Het stemgedrag is gebaseerd op andere prioriteiten.

De tijd dat we groeiden 'dankzij' communautaire twisten is voorbij. Eigenlijk wordt de twist als dusdanig meer een bron van

Patrik Vankrunkelsven

politiek energieverlies. Communautaire spanningen opbouwen zal niet meer lonen. We moeten de overblijvende spanningen zo snel mogelijk oplossen. We stellen bij het fdf een soortgelijk onderzoek vast. De hatelijke onverdraagzaamheid ten opzichte van de Vlamingen kost haar meer stemmen dan ze nog opbrengt. Men kan duidelijk vaststellen dat ze van strikt fransdolle partij evolueert naar een typische grootstedelijke partij die zich toelegt op specifiek Brusselse thema's, zich links opstelt van de prl en haar doelpubliek niet meer uitsluitend zoekt in de intellectuele hogere klassen.

Maatschappelijk herkenbaar én aantrekkelijk?

Er zijn vele redenen om ons programma, zoals vastgelegd in de congressen, van onder de korenmaat weg te halen. Een korf maatschappelijke waarden moet de partij ook op het maatschappelijke vlak een gelaat geven dat door de kiezer wordt herkend.

- 1) Ook diegenen in de partij die de communautaire problematiek als voornaamste doel stellen moeten beseffen dat de realisatie ervan nood heeft aan een sterke partij mét maatschappelijk draagvlak. Het is een illusie dat de partij kan blijven bestaan als de partij in de perceptie van de kiezers blijft vastklitten aan het communautaire.
- 2) Diegenen die de partij trouw bleven zijn zij die altijd al geloofden in de waarde van ons programma. De ongeïnteresseerden zijn allang weg, we kunnen nu voluit gaan.

We moeten nu alle energie gebruiken om een positieve boodschap uit te dragen, zowel communautair als maatschappelijk. Vlaanderen én Wallonië moeten groeien naar sterke regio's in een Europees verband. De vu'ers én id'ers van vandaag hebben meer dan ooit, ook al vanuit de regering, de kans om mee te bepalen welk Vlaanderen, welk Brussel, welk Europa we willen. Voor mij moet dit een Europa zijn van ontvoogde, kritische burgers, die in grote

Een links-liberale vu

mate hun eigen leven determineren. Dat maakt ons verwant met het liberalisme.

Dit impliceert echter ook verantwoordelijkheid. Een verantwoordelijkheid die wij als individuele burger opnemen, maar ook als natie, als regering: we willen de wereld niet overlaten aan de sterksten, de nietsontziende vrije markt. Wij willen belangrijke kerntaken in handen van een democratisch bestuur houden: dienstverlening, een hoogwaardig gratis onderwijs, betaalbare kwaliteitsgezondheidszorg, we willen uitsluiting voorkomen, gelijke kansen bieden, een duurzame groei realiseren. Dat maakt ons verwant met links.

We willen een Europa met de rijkdom van de diversiteit van culturen, volkeren en regio's, met een hoge graad van autonomie maar met een grote solidariteit, gelijke sociale rechten. Dat maakt ons volksnationalistisch.

Loont dit programma niet de moeite om te benoemen? Natuurlijk, want de vu behoudt iets onbestemds, onbepaalds. We hebben geen nood aan een grote ideologische bevlogenheid. Maar wel herkenbaarheid.

Eén kanttekening die weliswaar een hypotheek legt op de slaagkansen van dit project, wil ik graag maken. Is er ruimte op het politieke veld voor ons gedachtegoed? Zijn er op het politieke schaakbord al niet te veel spelers die soortgelijke antwoorden geven op de maatschappelijke thema's die wij willen bespelen en die dat vooral doen vanuit een langere traditie en met meer gezag (sp, Agalev en zelfs vld)? De ruimte ontbreekt om deze vraag hier verder te ontwikkelen, maar het is wel dé uitdaging: ons een plaats veroveren op een politiek veld, waar andere partijen samendrummen rond waarden die dicht aansluiten bij ons eigen programma.

Welke naamgeving past nu het best bij deze omschrijving? Welke vlag prikkelt zonder af te stoten? Hierop een antwoord geven is niet mijn opdracht. Ik hoop wel dat de partij de handschoen opneemt.

